

Fil cultural tranter Rumantschs e Ladins

Ils Rumantschs dal Grischun ed ils Ladins da las Dolomitas han realisà in portal d'internet cuminaivel

DA MARTIN CABALZAR

■ **Ils Rumantschs (Grischun) ed ils Ladins (Tirolo dal sid) han uss in portal d'internet cuminaivel ch'ins po consultar sin «www.filcultural.info». Questa plattafurma d'infurmaziun furnescha infurmaziuns cumplexivas davart l'istorgia e la situaziun actuala da las duas cuminanzas linguisticas.** Il portal Fil cultural è vegnì realisà cuminaivlamain da la Promoziun da linguas dal chantun Grischun en collavuraziun cun la Lia Rumantscha e dal «Ofize Cultura y scora ladina». I sa tracta d'in project d'Interreg III che vegn era finanzià per gronda part da la Cuminanza europeica. Tenor l'incumbensà chantunal per dumondas da lingua Ivo Berther ha il nov portal la finamira d'infurmar davart l'istorgia, la situaziun actuala e davart projects currentes en tuttas duas gruppas linguisticas. Il portal d'infurmaziun sa drezza a persunas cun interess per omaduas linguas minoritaras e duai gidar a rinforzar ils ligioms vicendaivels tranter Rumantschs e Ladins. «Malgrà ils impediments topografics ed ils cunfins politics demussan las duas cuminanzas linguisticas numerusas sumeglientschas sco las ragischs linguisticas cuminaivlas, la situaziun geografica en il territori alpin, la cultura alpina tradiziunala, las sfidas actualas sco minoritads linguisticas e culturalas e la dumonda davart las mesiras adequatas per il mantegniment e per la promoziun da las linguas minoritaras periclitadas» legin nus sin la pagina introductiva dal Fil cultural.

Emprim pass da collavuraziun concreta

Sco quai che Ivo Berther è s'exprimì vers La Quotidiana existan dapi onns

contacts pli u main regulars tranter l'Uffizi da cultura dal Grischun e la Lia Rumantscha cun l'Uffizi da cultura da la provinzia da Bulsan (Bozen) e las organisaziuns linguisticas ladinhas dal Tirolo dal sid. Main intensiv èn ils contacts cun ils Furlans, medemamain ina minoritad linguistica parentada cun la Rumantschia. Suenter divers inscunters e grondas discussiuns davart las pussaivladads d'ina collavuraziun vicendaivla che han gi lieu en Val Müstair haja ins la finala decidì da far cun la plattafurma d'infurmaziun Fil cultural in emprim pass concret. «Nus n'avain dentant betg vuli inventar da nov la roda ed essan perquai sa basads per gronda part sin infurmaziuns avant maun, inditgond las colliaziuns correspundentas», ha declerà Ivo Berther. Uschia ordinescha il portal Fil cultural ils cuntegns ch'èn avant maun en l'internet tenor aspects tematics ed als fa accessibels davent dal portal central. Cumentarmain porscha il portal d'internet texts d'access infurmativ ed infurmaziuns supplementaras multimediales tar ils singuls temas. Ina fanestra da novitads fa attent a projects linguisticas currentes ed a svilups da la politica da linguas da la Rumantschia e da las Dolomitas.

Sur il portal Fil cultural ha ins er access online tant a la gassetta quotidiana rumantscha La Quotidiana sco a la gassetta emnila «La Usc di Ladins».

L'intent dal portal è da dar impuls per purtar sur ils cunfins la ritgezza culturala da las duas linguas parentadas sco era da schliar problems e dumondas tant sco pussaivel da cuminanza. Ina gronda part da las infurmaziuns davart la Rumantschia sa basia sin la publicaziun «Facts & Figures» edida da la Lia Rumantscha. Per la redacziun saja *Marietta Cathomas* stada responsabla. Ulti-

«Fil cultural» – la nova pagina d'internet cuminaivla dals Rumantschs dal Grischun e dals Ladins da las Dolomitas.

FOTO M. CABALZAR

mas purificaziuns e correcturas sajan dentant anc previdas da far en il proxim temp.

Las ragischs cuminaivlas

In emprim punct da referiment comunabel dals Rumantschs dal Grischun e dals Ladins da las Dolomitas èn ils Rets. Il stadi da perscrutaziun actual davart quest pievel genuin e legendar e davart la conquista romana da las Alps è documentà en numerus museums ed en numerusas publicaziuns. Las singulas etappas da la cristianisaziun ed il svilup

politic durant il temp medieval resortan tranter auter en furma da numerusas baselgias e capluttas. Tradiziuns artigianalas, festas religiusas e profanas e caracteristicas professiunalas e relaziuns socialas èn tipics elements d'ina cultura alpina. Il patrimoni cultural central e cuminaivel da las duas gruppas furma senza dubi la lingua sezza. Oz disponan las duas regiuns linguisticas era d'ina varietad considerabla da litteratura originala en ils differents idioms ed ils ultims onns er en rumantsch grischun, resp. ladin dolomitan ils linguatgs cuminaivels da punt.

Barats culturals

Il barat cultural tranter ils Ladins da las Dolomitas ed ils Rumantschs dal Grischun succeda cunzunt en la scena litterara, a chaschun da festivals da musica e da chor, dentant er en furma da films, reportaschas e rapports en ils meds da massa. Ils responsabels da las instituziuns linguisticas èn persuadids che gist projects culturals novs ed innovativs en il sector da la musica da rock e da pop u en il sector da la scena da film giuvna pudessan anc vegnir tratgs a niz pli fitg per in brat cultural sur ils cunfins.